

ÅRLIG RAPPORT

2024

Innehåll

Sammanfattning.....	4
1 Inledning.....	5
2 Utgångspunkter för allmänna ombudets verksamhet.....	6
2.1 Allmänna ombudets uppdrag	6
2.2 Allmänna ombudets organisation och budget	7
2.3 Förutsättningarna för att driva verksamheten.....	7
3 Allmänna ombudets verksamhet 2024	10
3.1 Inledande kommentarer.....	10
3.2 Prioriterade områden	10
3.3 Inkommande förslag på ärenden	14
3.3.1 Förslag på ärenden från Försäkringskassan	14
3.3.2 Förslag på ärenden från Pensionsmyndigheten	15
3.3.3 Förslag på ärenden från allmänheten	15
3.4 Överklaganden och domar	15
3.4.1 Överklaganden till förvaltningsrätt.....	16
3.4.2 Överklaganden till förvaltningsrätt fördel/nackdel.....	17
3.4.3 Domar från förvaltningsrätt	18
3.4.4 Överklaganden till kammarrätt	19
3.4.5 Domar från kammarrätt	20
3.4.6 Överklaganden till Högsta förvaltningsdomstolen.....	21
3.4.7 Domar från Högsta förvaltningsdomstolen.....	23
3.5 Allmänna ombudets utåtriktade verksamhet	24
3.5.1 Kontakter med Försäkringskassan.....	24
3.5.2 Kontakter med Pensionsmyndigheten	24
3.5.3 Andra kontakter.....	25
4 Domar från Högsta förvaltningsdomstolen	27
5 Iakttagelser – ett urval	32
5.1 Merkostnadsersättning	32
5.2 Omvårdnadsbidrag	33
5.3 Sjukpenninggrundande inkomst.....	33
5.4 Underhållsstöd.....	33

6	En spaning in i framtiden.....	35
----------	---------------------------------------	-----------

Bilaga: Avgöranden från kammarrätterna under 2024

Sammanfattning

Allmänna ombudet ska överklaga ärenden som bedöms ha stor betydelse för både enskilda försäkrade och det allmänna. Urvalet har historiskt byggt främst på tips från myndigheterna. I rapporten lyfts och analyseras en oroande utveckling att tipsen från myndigheterna har blivit färre vilket lett till att underlaget för det allmänna ombudets verksamhet med att få fram bra prejudikat har blivit sämre över tid. Ett brett underlag ger bättre förutsättningar att få fram renodlade frågor som lämpar sig för praxis. Effekten av att det från år 2021 och framåt funnits ett sämre underlag syns nu också tydligt.

För allmänna ombudets del innebär det att vi behöver fortsätta med att bredda basen för impulser. Relativt okomplicerade regeländringar skulle kunna bidra till att åtgärda problematiken.

Ombudet har under året koncentrerat sig dels på områden där det kommit ny lagstiftning och det därför finns ett behov av vägledande domstolsavgöranden, dels på frågor där samhällsutvecklingen skapat nya situationer. Även frågor där systematiska problem aktualiseras har överklagats, liksom situationer där beslutsmyndigheterna har fyllt ut regelverket med styrsignaler och allmänna råd.

Under år 2024 har fyra domar kommit från Högsta förvaltningsdomstolen där allmänna ombudet har varit part. I samtliga mål förde ombudet talan till fördel för den enskilde. I tre mål avslog Högsta förvaltningsdomstolen allmänna ombudets överklagan. I ett fjärde mål begränsades prövningstillståndet till att gälla en viss fråga i målet.

Allmänna ombudet har överklagat 84 beslut, varav 78 från Försäkringskassan och sex från Pensionsmyndigheten, till förvaltningsrätterna. Av de 84 beslut som överklagades till förvaltningsrätterna under året har 64 överklaganden varit till fördel för den försäkrade och 20 till nackdel för den försäkrade. De enskilda förmåner som har överklagats flest gånger är omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning.

Allmänna ombudet har fortsatt att etablera kontakter i olika sammanhang för att göra ombudets verksamhet mer känd och att få till stånd ett bredare inflöde av tips på intressanta rättsfrågor att driva och ärenden att överklaga.

Iakttagelserna har på samma sätt som föregående år samlats in och utretts på ett systematiskt sätt.

1 Inledning

Regeringen har i regleringsbrevet för Försäkringskassan år 2024 uppdragit åt allmänna ombudet för socialförsäkringen (fortsättningsvis allmänna ombudet eller ombudet) att lämna en samlad redogörelse för ombudets verksamhet under år 2024 inklusive ombudets viktigaste iakttagelser. Av redovisningen ska det framgå hur många beslut från Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten som allmänna ombudet har överklagat under året samt fördelningen mellan överklaganden till fördel och till nackdel för den försäkrade. Det ska även framgå hur många prejudicerande domar som allmänna ombudet har bidragit till att driva fram.

Rapporten inleds med en presentation av allmänna ombudets uppdrag och verksamhet (avsnitt 2). Därefter följer en redogörelse för hur allmänna ombudets verksamhet har bedrivits, dels med fokus på hur många beslut som överklagats och hur många domstolsavgöranden som kommit, dels vilka typer av frågor som ombudet arbetat med under året (avsnitt 3). I avsnitt 4 redovisas domar från Högsta förvaltningsdomstolen som har meddelats under året där allmänna ombudet varit part. Därefter redovisas i avsnitt 5 ombudets viktigaste iakttagelser som har gjorts. Vad gäller iakttagelserna presenteras endast ett urval i rapporten. En fullständig redovisning sker muntligen till regeringen. Rapporten avslutas med en framåtblick (avsnitt 6).

I en bilaga till rapporten redovisas årets samtliga avgöranden från kammarrätterna där allmänna ombudet varit part.

2 Utgångspunkter för allmänna ombudets verksamhet

I detta avsnitt beskrivs allmänna ombudets uppdrag, organisation och budget. Därefter följer en redogörelse för de praktiska och processuella förutsättningar som föreligger i verksamheten.

2.1 Allmänna ombudets uppdrag

Allmänna ombudet utses av regeringen och är självständigt i förhållande till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Allmänna ombudets funktion är att överklaga Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut.¹

Syftet med allmänna ombudets verksamhet är inte närmare reglerat i lag. Däremot har syftet berörts i förarbetena i samband med att allmänna ombudet inrättades.² Där sägs att möjligheten att överklaga beslut huvudsakligen bör användas då det krävs för att utjämna en oenhetlig rättstillämpning på områden där behov av prejudikat är särskilt framträdande. I budgetpropositionen för år 2017, med anledning av resurstillskottet till allmänna ombudet, uttalades att förstärkningen av allmänna ombudet framförallt syftar till att det ska drivas fram fler vägledande domar inom områden där bedömningsutrymmet i de enskilda fallen är stort liksom där besluten har påtagliga ekonomiska konsekvenser för enskilda och för det allmänna.³

Fokus i uppdraget är, som framgår ovan, att driva fram vägledande avgöranden i domstol som bidrar till att rättstillämpningen blir enhetlig. Grunden i det arbetet är att få en fråga allsidigt belyst så att domstolen får ett brett underlag för sin bedömning. Allmänna ombudets uppgift är inte att ha en egen uppfattning i sakfrågan, det vill säga att få en viss uppfattning bekräftad i domstol. Detta medför att allmänna ombudets överklaganden ofta har inslag av argument som talar både för och emot en viss rättstillämpning. Av processuella skäl krävs dock i en domstolsprocess att det finns ett klart yrkande som domstolen kan ta ställning till, det vill säga allmänna ombudet måste bestämma vilken ”utgång” som domstolen ska pröva. Yrkandet ska dock inte ses som allmänna ombudets uppfattning i en viss fråga. Att det överordnade syftet är att driva fram vägledande avgöranden i domstol speglas också av att det allmänna ombudet är oförhindrad att ändra inställning under processens gång om det sker till den enskildes fördel.⁴

¹ 113 kap. 12 § socialförsäkringsbalken (SFB).

² Prop. 2003/04:152 s. 241 ff.

³ Prop. 2016/17:1, utgiftsområde 10 s. 32.

⁴ HFD 2021 ref. 71.

Allmänna ombudet kan således inta motsatta ståndpunkter i samma process i olika instanser om det behövs för att föra målet vidare.

Som utvecklas i avsnitt 2.3 är allmänna ombudets uppdrag beroende av goda kontaktvägar inom respektive myndighet för att kunna uppnå målet att identifiera frågor där vägledande avgöranden behövs. En öppen dialog med alla aktörer som berörs av socialförsäkringslagstiftningen är därför av yttersta vikt. För att fullgöra uppdraget krävs således omvärldskunskap och en helhetssyn över verksamheten, men också insyn i varje enskilt ärende och överklagande.

2.2 Allmänna ombudets organisation och budget

Allmänna ombudet och dess kansli har, liksom tidigare, sin placering på Försäkringskassans huvudkontor vid Telefonplan i Stockholm.

Enligt Försäkringskassans regleringsbrev för 2024 ska högst 8 029 000 kronor av tilldelat förvaltningsanslag användas för det allmänna ombudet och dess kansli. Försäkringskassan gjorde med hänsyn till det totala budgetläget bedömningen att den budgetramen inte kunde disponeras fullt ut, utan endast med 7 100 000 kronor. Kostnaden för det allmänna ombudet och dess kansli har – med den utgångspunkten – under året uppgått till 6 590 656 kr (varav personalkostnader 6 331 852 kr). Detta kan jämföras med utfallet för år 2022 som var 6 152 000 kr (varav personalkostnader 5 907 000 kr) och år 2023 som var 5 596 902 kr (varav personalkostnader 5 276 369 kr).

I dag är, förutom allmänna ombudet, fem processförare i tjänst och en är tjänstledig. Utgångspunkten är att samtliga processer hanteras av allmänna ombudets egen personal. Enligt 113 kap. 12 § SFB kan allmänna ombudet förstärkas av personal från Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Att processa med egen anställd personal är emellertid en målsättning, eftersom det är ett viktigt uttryck för den självständiga roll som allmänna ombudet har. Allmänna ombudet har också en egen arbetsordning.

I mitten av september 2023 började två nya processförare och i oktober 2023 började jag som allmänt ombud. Inledningen av året präglades därför av en viss inkörningsperiod med upplärning och en översyn av arbetsrutinerna. Det strama ekonomiska läget har också – i linje med den policy Försäkringskassan tillämpat och som allmänna ombudet valt att rätta sig efter – minskat möjligheten till fysiska möten för hela personalgruppen, eftersom två av processförarna har Skövde som arbetsort.

2.3 Förutsättningarna för att driva verksamheten

Till skillnad från många andra statliga verksamheter har allmänna ombudet inget naturligt inflöde av ärenden. Arbetet med att hitta nya ärenden som passar för att driva fram oklara rättsfrågor måste därför planeras och utföras självständigt för att en inkorg ska fyllas. Denna uppgift är tidskrävande och ska ske parallellt med processandet.

Eftersom allmänna ombudet endast kan inträda i processen direkt efter det ursprungliga grund- eller omprövningsbeslutet och inte senare är det naturligt att det arbetet måste fokusera på Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut och att arbetet är beroende av tips från myndigheterna. Antalet tips från myndigheterna är dock tydligt vikande. Under åren 2017 – 2020 låg antalet stabilt på 500 – 600 tips årligen för att därefter sjunka markant. Under åren 2022 – 2023 hade mängden nästan halverats och låg på runt 300 tips årligen. Inför år 2024 planerade allmänna ombudet därför en aktiv informationskampanj för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Som framgår av avsnitt 3.5.1 har vi under året genomfört cirka 25 informationsträffar. Effekten har emellertid inte blivit den önskade. Som framgår av avsnitt 3 uppgick antalet tips år 2024 till drygt 400, men av dessa rörde ett femtiotal samma frågeställning. Av dessa femtiotal tips överklagade allmänna ombudet två beslut.

Anledningen till att antalet tips minskat så markant är inte lätt att förklara på ett entydigt sätt. Under 2024 hade Försäkringskassan ansträngd ekonomi och anställningsstopp, vilket kan ha inneburit att fokus snarare har lagts på ärendehandläggning. En annan förklaring skulle kunna vara att Försäkringskassans egen verksamhet med processföring i prejudikatmål, som inleddes 2022 och som nu är fullt etablerad, tar hand om en del av de impulser som tidigare kanaliserades till allmänna ombudet.

Under senare delen av år 2024 har allmänna ombudet på eget initiativ tagit in ett antal ärenden i några olika frågor för att på så sätt få fram avgöranden med prejudikatfrågor. Denna verksamhet har fortsatt under 2025.

Oavsett anledning är det bekymmersamt att underlaget som läggs till grund för att hitta avgöranden av prejudikatsintresse ligger på en låg nivå. Det finns nämligen ett tydligt samband mellan underlagets storlek, antalet överklaganden och – slutligen – antalet prejudikat i Högsta förvaltningsdomstolen. Under år 2020, som var det senaste året med cirka 600 tips, överklagades 132 beslut, medan år 2021, då antalet tips sjunkit markant, överklagades 49 beslut. Under år 2023 beviljade Högsta förvaltningsdomstolen fyra prövningstillstånd. Samtliga dessa mål inleddes genom överklagande år 2020. Under år 2024 har Högsta förvaltningsdomstolen inte beviljat något prövningstillstånd. De överklagade målen under 2024 utgår alla från tips under år 2021 eller början av 2022.

I allmänna ombudets rapport för år 2023 redogjordes för de processuella förutsättningar som gäller för verksamheten. Processuella begränsningar och behovet av förändring rangordnades i angelägenhetsgrad; möjlighet till sent partsinträde och begränsningar i möjligheterna att driva mål vidare vid bifall till förmån för den enskilde i förvaltningsrätten.

Skälen för en översyn av möjligheterna till ett sent partsinträde för allmänna ombudet har accentuerats ytterligare. Vid en möjlighet att inträda i processen i ett senare skede finns också påtagligt större möjligheter att uppmärksamma olikheter i tillämpningen och då särskilt där kammarrätterna har olika uppfattning i samma rättsfråga. Det skulle ge ett bredare och bättre underlag för att få fram renodlade prejudikatfrågor. Begränsningen kan också innebära att vissa frågor aldrig drivs till högsta instans. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten gör rättsliga ställningstaganden i vilka myndigheten bestämmer hur en viss rättsfråga ska

bedömas i en fråga där varken lagtext, förarbeten eller domstolspraxis ger klara besked. Om beslutsmyndigheten i ett mål drivit en tillämpning som baserats på ett rättsligt ställningstagande och fått bifall i kammarrätten måste den enskilde driva frågan vidare till Högsta förvaltningsdomstolen för att den olösta rättsfrågan ska få ett svar. Det är dock inte säkert att den enskilde överklagar till Högsta förvaltningsdomstolen. Om allmänna ombudet skulle ha möjlighet att gå in i dessa mål skulle alltså olösta rättsfrågor i högre utsträckning än vad som nu är fallet besvaras av Högsta förvaltningsdomstolen.

Ytterligare ett viktigt skäl, som tyvärr också blivit alltmer framträdande, är tidsaspekten. Handläggningstiderna hos de allmänna förvaltningsdomstolarna är mycket långa. De mål som ligger för prövning om prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen nu initierades under år 2022, vilket – om prövningstillstånd beviljas – ger en total handläggningstid på tre och ett halvt till fyra år från det första överklagandet från allmänna ombudet. Med den höga lagstiftningstakt som gäller på socialförsäkringsområdet finns det en betydande risk att den överklagade frågan förlorat sin betydelse när väl ett avgörande kommer fram. Även denna svårighet skulle motverkas om allmänna ombudet gavs möjlighet till ett sent partsinträde.

3 Allmänna ombudets verksamhet 2024

3.1 Inledande kommentarer

Eftersom allmänna ombudet är självständigt i förhållande till Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten är det ombudet som väljer vilka frågor som ska drivas och vilka ärenden som ska överklagas. Inte heller kan enskilda som ärendena gäller, intresseorganisationer eller andra påverka urvalet. Däremot tar allmänna ombudet gärna emot förslag på frågor, både från myndigheter inom socialförsäkringsområdet, domstolar, intresseorganisationer och andra. Att allmänna ombudet har en öppenhet att ta emot impulser från alla håll är viktigt för att upprätthålla objektiviteten, men också för att fånga upp relevanta frågor. Lika viktigt är det att allmänna ombudet sedan gör en självständig prövning av vilka impulser som ska leda fram till ett överklagande. Alla förslag granskas från samma utgångspunkter; är det en fråga där vägledande domstolsavgöranden behövs?

Av naturliga skäl är Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten de mest centrala myndigheterna när det gäller att fånga upp frågor. Kritiskt tänkande beslutsfattare och handläggare är en förutsättning för att allmänna ombudet ska kunna driva fram vägledande domar och göra verklig skillnad. Det är därför nödvändigt att allmänna ombudet tillåts ha en dialog med alla avdelningar och alla yrkeskategorier inom beslutsmyndigheterna. Allmänna ombudet har sedan tidigare mycket väl upparbetade kontaktytor med företrädare för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Det finns dock skäl att fortsätta att utveckla systematiken och metodiken för att få fram frågor av prejudikatsintresse.

Avsnittet inleds med en redogörelse av vilka frågeställningar som allmänna ombudet har fokuserat på under året följt av vilka ärenden som inkommit. Avsnittet avslutas med en beskrivning av allmänna ombudets utåtriktade verksamhet.

3.2 Prioriterade områden

Allmänna ombudets uppdrag är att driva fram prejudikat för att tydliggöra oklara områden inom socialförsäkringen. Typiskt sett är behovet av sådana insatser större på områden med ny lagstiftning. Eftersom lagstiftningstakten på socialförsäkringsområdet är hög rör det sig normalt om ett relativt stort antal förmåner årligen med större eller mindre regelförändringar.

En annan signal för allmänna ombudet att rikta fokus mot ett område kan vara att myndigheterna är särskilt aktiva inom ett förmånsslag genom att publicera rättsliga ställningstaganden eller genom utfyllande bedömningar i sina vägledningar. Ytterligare en signal som kan tyda på oklarheter som ger ett behov av klargörande avgöranden kan vara att regeringen i regleringsbrev till

Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten lyfter fram och begär uppföljning av enskilda förmåner eller förmånsslag.

Förändringar i samhället kan också leda till att regleringen av olika förmåner ska tillämpas i nya sammanhang och situationer. Det kan röra sig om förändrade familjemönster, den demografiska utvecklingen med en alltmer åldrande befolkning, en ökad eller minskad migration, förändringar på arbetsmarknaden eller den tekniska utvecklingen med de möjligheter som detta innebär.

En generell utgångspunkt bör också vara att prioritera sådana områden där oklarheter i tillämpningen ger stora effekter; antingen på individnivå eller på samhällsnivå. Ytterst handlar detta om att värna socialförsäkringens legitimitet. För att socialförsäkringssystemet ska kunna fylla sin avsedda funktion är det viktigt att socialförsäkringen tillämpas rättvist och enhetligt och att förmåner utgår enligt de förutsättningar som lagstiftaren fastställt. Det är lika viktigt att enskilda försäkrade inte faller mellan stolarna, som att ingen försäkrad överkompenseras. Socialförsäkringen är dessutom av stor statsfinansiell betydelse. En för generös tillämpning av socialförsäkringen innebär ett ineffektivt användande av statens resurser.

Under år 2024 har allmänna ombudet fokuserat på frågeställningar inom följande områden.

En förändrad arbetsmarknad

Arbetsmarknaden har genomgått förändringar. En allmänt känd utveckling är förskjutningen från tillverkningsindustri till tjänstesamhälle. Denna förändring, liksom teknologisk utveckling och ekonomins globalisering, har under de senaste årtiondena lett till att en ökande andel av arbetskraften har deltidsanställning och otrygga anställningar på kort tid (gig-arbetare). En annan trend är att arbete inte nödvändigtvis utförs på en fast arbetsplats, utan utförs på distans. Särskilt de arbetsbaserade socialförsäkringsförmånerna ställs därför inför nya situationer vid regeltillämpningen.

Liksom tidigare år har allmänna ombudet drivit ärenden som gäller rätt till förmåner för försäkrade med behovsanställningar eller oregelbunden arbetstid. En fråga som besvarats av Högsta förvaltningsdomstolen är hur en sjukpenninggrundande inkomst (SGI) ska fastställas för personer med olika typer av kortare anställningar och om användningen av historiska inkomster.⁵ Frågan om den omständigheten att den försäkrade har inkomst av annat förvärvsarbete medför att det saknas ett SGI-skydd för en inkomst av anställning, även om den försäkrade uppfyller kraven för ett SGI-skydd, hade vid årsskiftet ännu inte besvarats av Högsta förvaltningsdomstolen.⁶

Gamla bestämmelser i en ny verklighet

Den traditionella familjebildningen, som var förutsättningen för äldre lagstiftning, har under de senaste årtiondena förändrats och ser annorlunda ut idag. Andra levnadsmönster förutom kärnfamiljen har blivit vanligare samtidigt som

⁵ HFD 2024 ref. 2.

⁶ Högsta förvaltningsdomstolens mål nr 7191–24.

civilståndet och boendesituationen alltså har stor betydelse för flera socialförsäkringsförmåner, exempelvis rätten till familjeförmåner, bostadsstöd samt vissa pensionsförmåner. Att bedöma den försäkrades civilstånd har i vissa fall visat sig vara komplicerat. Till exempel kan den försäkrade vara gift, men inte längre bo tillsammans med sin maka/Make. Situationen kan också vara den att en försäkrad ingått äktenskap men antingen ännu inte flyttat ihop med sin maka/Make eller inte heller har för avsikt att göra detta. Är de att betraktas som ensamstående? Eftersom tolkningen av dessa begrepp påverkar rätten till och storleken på ett stort antal förmåner, är det frågor som allmänna ombudet har fortsatt driva under 2024.

En annan form av samhällsförändring hänger samman med en ökad rörlighet över gränserna. Allt fler människor rör sig av olika anledningar över gränserna, det kan vara flykt, arbetsskäl eller familjeskäl. Detta ger upphov till nya frågor och utmaningar. Allmänna ombudet har bland annat drivit flera mål som gäller frågan om omvårdnadsbidrag ska begränsas i tid till att avse den tidsperiod för vilken den försäkrade har uppehållstillstånd.

Ny lagstiftning som aktualiserat nya frågor

Ny lagstiftning innebär ofta nya begrepp eller bedömningsutrymmen som behöver klargöras. Som exempel kan nämnas reformen Stärkt rätt till personlig assistans som trädde i kraft den 1 januari 2023. Då infördes bland annat två nya grundläggande behov inom assistansersättningen och ett av de tidigare grundläggande behoven togs bort. Allmänna ombudet har under 2024 fortsatt driva flertalet mål som handlar om hur dessa behov ska förstås.

Under perioden september 2022 – januari 2023 genomfördes ett projekt mot omprövningsenheten vid Försäkringskassan avseende förmånerna sjukpenning och sjukersättning med anledning av ny lagstiftning.⁷ Under 2024 har allmänna ombudet fortsatt att driva såväl ärenden avseende sjukpenning och vad som avses med begreppet angiven yrkesgrupp som ärenden om sjukersättning och frågor med koppling till vilka 15 år som får beaktas samt begreppet erfarenhet.⁸

Vad gäller omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning har allmänna ombudet fortsatt att driva ett flertal frågeställningar i domstol, även om denna lagstiftning nu funnits i några år.

Myndigheternas normering och tillämpning

Utifrån allmänna ombudets uppdrag att medverka till en enhetlig rättstillämpning kan det tyckas vara rimligt att ombudet endast intresserar sig för frågor där beslutsmyndigheterna saknar en enhetlig rättstillämpning. Det finns dock ett värde i att rättsfrågor som är oklara drivs till domstol även om beslutsmyndigheterna genom egen normering tillämpar dem på ett enhetligt sätt. Det finns flera skäl för det. Rättsordningen bygger på att det alltid är Högsta förvaltningsdomstolen som har sista ordet i hur lagsftningen ska tillämpas. Ett avgörande från Högsta

⁷ Se allmänna ombudets rapport 2022 och då särskilt avsnitt 4.3.1 där dessa projekt beskrivs utförligt.

⁸ Två av dessa mål är överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen. Domstolen har inte tagit ställning i frågan om prövningstillstånd.

förvaltningsdomstolen i en viss fråga ger också en förutsebarhet för den enskilde. I avvaktan på eventuell ny lagstiftning kan den enskilde vara förvissad om att Högsta förvaltningsdomstolens tolkning är den gällande. Denna förutsebarhet finns inte när myndigheternas tillämpning grundar sig på deras egna ställningstaganden eller normerande skrivningar i vägledningar. Det finns inget som hindrar att myndigheterna ändrar sin normering. En typ av ärenden som ombudet ägnar särskilt intresse och ofta aktivt efterfrågar är därför ärenden som grundar sig på myndigheternas normerande dokument, men som inte har uttryckligt stöd i lag och praxis. Det kan också handla om hur praxis eller kammarrättsavgöranden ska tolkas. Ett exempel på det senare där allmänna ombudet vill få till stånd en rättslig prövning är om anpassningsbidrag kan lämnas för mer än ett fordon när ursprungsfordonet har ersatts av ett annat fordon.

Genom praxis har den svenska garantipensionen kommit att omdefinieras och utgör numera en minimiförmån i ett unionsrättsligt perspektiv.⁹ Med hänsyn till att sjukersättning i form av garantiersättning ses som en del av det så kallade grundskyddet och till systematiken kring förmånens uppbyggnad, får det numera anses finnas konsensus kring att den förmånen också utgör en minimiförmån.¹⁰ Vad gäller möjligheten att exportera en miniförmån tolkar Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten reglerna olika. Försäkringskassan anser att sjukersättning i form av garantiersättning som en miniförmån ska exporteras.¹¹ Pensionsmyndigheten är av motsatt uppfattning och gör bedömningen att en miniförmån betalas ut endast till de som är bosatta inom det land som beviljar förmånen.¹²

Ytterligare ett område där Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten gör olika tolkningar gäller återbetalning av ersättningen enligt 108 kap. 2 § SFB, och hur begreppet ”skäligen borde ha insett” ska tolkas.¹³ Det finns avgöranden från kammarrätterna som pekar åt olika håll. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten väljer att lyfta fram olika kammarrättsavgöranden i sin normerande dokumentation. Här finns ett tydligt behov av vägledning från Högsta förvaltningsdomstolen.

Försäkringskassan har under året infört en förändrad hantering av SGI-skyddsutredningar under en viss tidsperiod där en persons SGI-skydd utreds och personen är helt eller delvis arbetslös. Ett projekt genomfördes med omprövningsenheten avseende frågan om en ny sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas under så kallad SGI-skyddad tid i ett pågående ersättningsärende. Detta ledde till ett antal överklagande, se nedan.

⁹ EU-domstolens dom i mål nr C-189/16, *Zaniewicz-Dybeck*, EU:C:2017:946, och HFD 2018 ref. 38.

¹⁰ Se till exempel förklaring från Sverige i enlighet med artikel 9 i förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, dnr S2022/02511.

¹¹ Försäkringskassan rättsligt ställningstagande 2022:09.

¹² Se Pensionsmyndighetens hemsida, besökt den 13 februari 2025.

¹³ Försäkringskassans vägledning 2005:3, *Återkrav*, version 12, avsnitt 9.2 respektive Pensionsmyndighetens vägledning 2012:2, *Återkrav*, version 6, avsnitt 7.1.

3.3 Inkommande förslag på ärenden

Som nämnts ovan får allmänna ombudet tips från olika håll. Under år 2024 har impulserna, på samma sätt som under tidigare år, främst kommit från Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

När förslag på ärenden kommer in från Pensionsmyndigheten, begärs myndighetens akt in och det läggs upp ett ärende i diariesystemet. Detta är inte nödvändigt för de förslag på ärenden som kommer från Försäkringskassan, eftersom allmänna ombudet administrativt är en del av Försäkringskassan. Allmänna ombudet kan således ta del av dessa ärenden direkt i myndighetens olika handläggningssystem och behöver inte begära in dem för att göra en granskning. Ett ärende läggs upp i diariesystemet endast i de fall då allmänna ombudet överväger att överklaga Försäkringskassans beslut.

3.3.1 Förslag på ärenden från Försäkringskassan

Under året har cirka 380 förslag på ärenden kommit in genom impulser från medarbetare på Försäkringskassan. Av dessa rörde cirka 50 ärenden så kallade A1-intyg. I cirka en tredjedel av de inkomna förslagen har ärenden lagts upp.

Dessutom har allmänna ombudet på eget initiativ tagit del av cirka 500 ärenden som avser omvårdnadsbidrag, merkostnadsersättning och livränta. Ombudets egen genomgång av dessa ärenden resulterade i 20 upplagda ärenden.

De flesta förslagen inkommer per e-post till allmänna ombudets funktionsbrevlåda. Förslagen kommer främst från handläggare, beslutsfattare eller omprövare som har varit involverade i något beslut. En del ärenden inkommer också från specialister, verksamhetsutvecklare eller andra som inte har deltagit i handläggningen.

Merparten av alla förslag på ärenden kommer in på grund av att de gäller en fråga som efterfrågas i allmänna ombudets Informationsmeddelande (IM). Sådana meddelanden har getts ut två gånger under år 2024 – i april respektive oktober. Det är även vanligt förekommande att handläggare eller andra på eget initiativ skickar in ärenden beträffande rättsfrågor som de själva har identifierat. Ärenden kan också komma in till följd av att allmänna ombudet har pratat om en viss fråga vid ett möte eller någon annan personlig kontakt.

Under perioden slutet februari till början av april genomfördes ett projekt mot omprövningsenheten avseende sjukpenninggrundande inkomst och frågan om en ny sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas under så kallad SGI-skyddad tid i ett pågående ersättningsärende.¹⁴ Utfallet blev att sammanlagt nio ärenden kunde överklagas till domstol. Möjligheten att driva projekt samlat gentemot omprövningsenheten har förändrats i och med att omprövningshandläggarna från och med den 1 september 2024 inte är samlade utan utflyttade på avdelningarna.

¹⁴ Se mer om bakgrunden till projektet under avsnitt 3.2.

3.3.2 Förslag på ärenden från Pensionsmyndigheten

Från Pensionsmyndigheten har sammanlagt 32 förslag på ärenden kommit in som lagts upp som enskilda ärenden. Av dessa ärenden har merparten begärts in efter förslag från medarbetare på Pensionsmyndigheten. Ombudet har också i samband med att Pensionsmyndighetens produktionsavdelning haft förmånsspecifika genomgångar med ombudet fått förslag på frågor som verksamheten mer övergripande funderar på.

På Pensionsmyndighetens intranät finns sedan år 2016 en lista över olika rättsfrågor där allmänna ombudet efterlyser ärenden, den så kallade Frågelistan. Under året har allmänna ombudet arbetat med att få listan mer översiktlig och tillgänglig. Möten har hållits med såväl produktionsavdelningen som med juridikavdelningen på myndigheten.

3.3.3 Förslag på ärenden från allmänheten

Liksom tidigare år har allmänna ombudet även under 2024 mottagit ett förhållandevis stort antal telefonsamtal och e-postmeddelanden från allmänheten. I huvudsak är det enskilda, som har ärenden hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten eller deras ombud som hör av sig. Även intresseorganisationer kontakter allmänna ombudet om intressanta frågor att driva.

Många av de frågor som tas upp vid dessa kontakter från enskilda faller utanför allmänna ombudets område. Det gäller då i huvudsak synpunkter på beslutsmyndighetens handläggning eller på felaktig information som enskilda tycker att myndigheten har gett.

Ett antal kontakter gäller dock ärenden där den enskilde har fått ett beslut från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten och vill ha allmänna ombudets hjälp med att överklaga detta. I dessa situationer är det angeläget att upplysa om att allmänna ombudet inte är allmänhetens ombud men att den enskilde har möjlighet att överklaga på egen hand eller anlita ett ombud. I några fall, när rättsfrågan har förefallit intressant, har allmänna ombudet tagit del av den enskildes ärende. Inget sådant initiativ har dock under året lett till något överklagande.

3.4 Överklaganden och domar

I denna del redovisas nya processer som har påbörjats under året, domar som har kommit in samt pågående processer som har fullföljts under året. Denna redogörelse är delvis överlappande eftersom det är årets domar och överklaganden som redovisas. I de fall då allmänna ombudet har överklagat ett beslut under år 2024 och en eller flera domstolar även har hunnit döma under året, kommer målet att ingå i båda redovisningarna. Periodiseringen innebär också att de domar som kommit in under året inte helt och hållet motsvaras av de domar som överklagats.

Som framgår av avsnitten ovan har drygt 400 tips inkommit från Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten samt ytterligare några från allmänheten. Allmänna ombudet har sammanlagt lagt upp 124 egna ärenden under året. Dessa ärenden har således granskats noggrannare för att se om allmänna ombudet ska överklaga beslutet. I de flesta fall har en rättsutredning gjorts i respektive ärende, även om det inte alltid lett till ett överklagande.

Som utvecklas i avsnitt 2.3 är det viktigt att ha ett brett underlag. Det krävs en överblick över hur ärenden på det aktuella området normalt ser ut, för att ombudet ska kunna välja lämpliga frågor och argumentera på ett bra sätt i domstol.

Att allmänna ombudet inte väljer att gå vidare med ett ärende kan ha flera orsaker. I de flesta fall har allmänna ombudet granskat flera ärenden utifrån samma fråga och sedan gått vidare med de ärenden som har ansetts mest lämpliga att överklaga. I det sammanhanget har även den geografiska fördelningen beaktats eftersom det är av vikt att frågan kommer under prövning av samtliga kammarrätter. Att en fråga prövats i flera kammarrätter med skiftande utgång kan vara skäl för Högsta förvaltningsdomstolen att meddela prövningstillstånd. I andra fall har det efter utredning visat sig att själva rättsfrågan inte är intressant att driva vidare, till exempel på grund av att det finns lagstiftning eller tidigare rättsfall som ger tillräckligt svar på frågan i ärendet. Även lagändringsförslag som är nära förestående påverkar urvalet. Det kan också vara så att rättsfrågan visserligen är intressant men att den inte bedöms ha påtagliga ekonomiska konsekvenser för enskilda eller det allmänna. I vissa fall bedöms ärendet inte vara lämpligt att överklaga på grund av omständigheter som är hänförliga till den enskilde.

3.4.1 Överklaganden till förvaltningsrätt

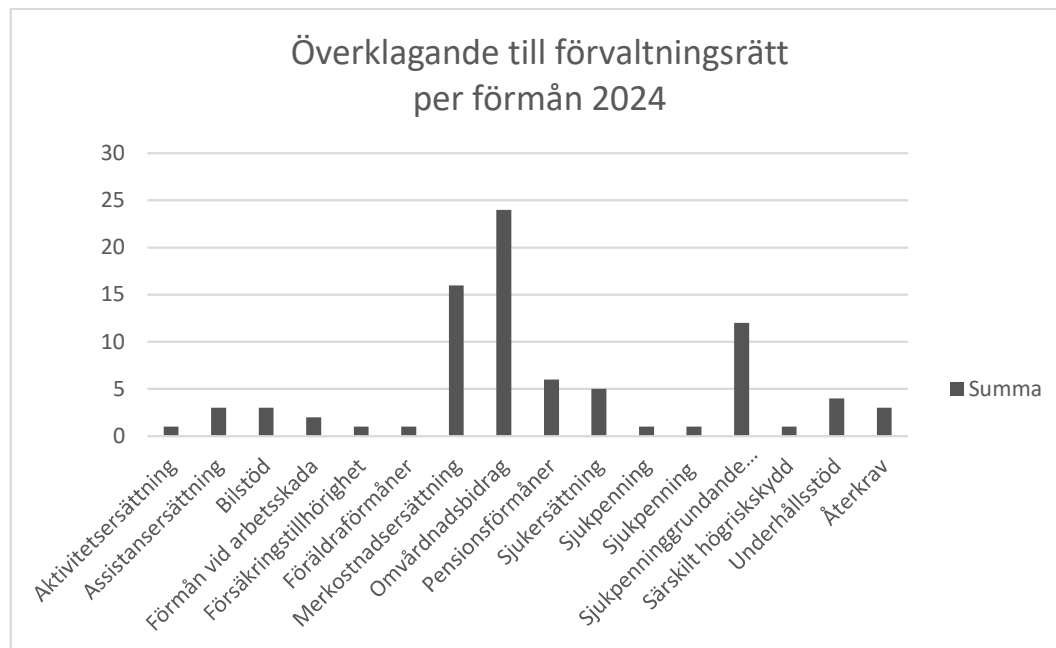
Under år 2024 har 84 beslut överklagats till förvaltningsrätterna. Flertalet överklagade beslut är grundbeslut, men även omprövningsbeslut har överklagats i viss utsträckning.¹⁵ Vid en jämförelse med föregående år kan konstateras att det då överklagades 54 beslut. Inget beslut som har prövats med stöd av 113 kap. 3 § SFB har överklagats.

Av de 84 beslut som överklagades, kom 78 beslut från Försäkringskassan och sex beslut från Pensionsmyndigheten. Dessa siffror ska jämföras med föregående år, då 48 beslut från Försäkringskassan respektive sex beslut från Pensionsmyndigheten överklagades.

Vilka förmåner som har överklagats redovisas i bilden nedan (figur 1).

¹⁵ Det projekt som riktades mot omprövningsenheten på Försäkringskassan omfattade endast omprövningsbeslut.

Figur 1 **Antal överklaganden till förvaltningsrätt per förmån under år 2024**

Källa: FK Diariestöd. Pensionsförmåner omfattar allmän pension, garantipension, efterlevandestöd, äldreförsörjningsstöd.

Flest ärenden vad gäller enskilda förmåner som har överklagats är omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Dessa är båda stora förmåner hos Försäkringskassan och har relativt nyligen varit föremål för ny lagstiftning. Den egna kartläggning som det allmänna ombudet genomförde under året, se avsnitt 3.3.1, rörde just dessa förmåner.

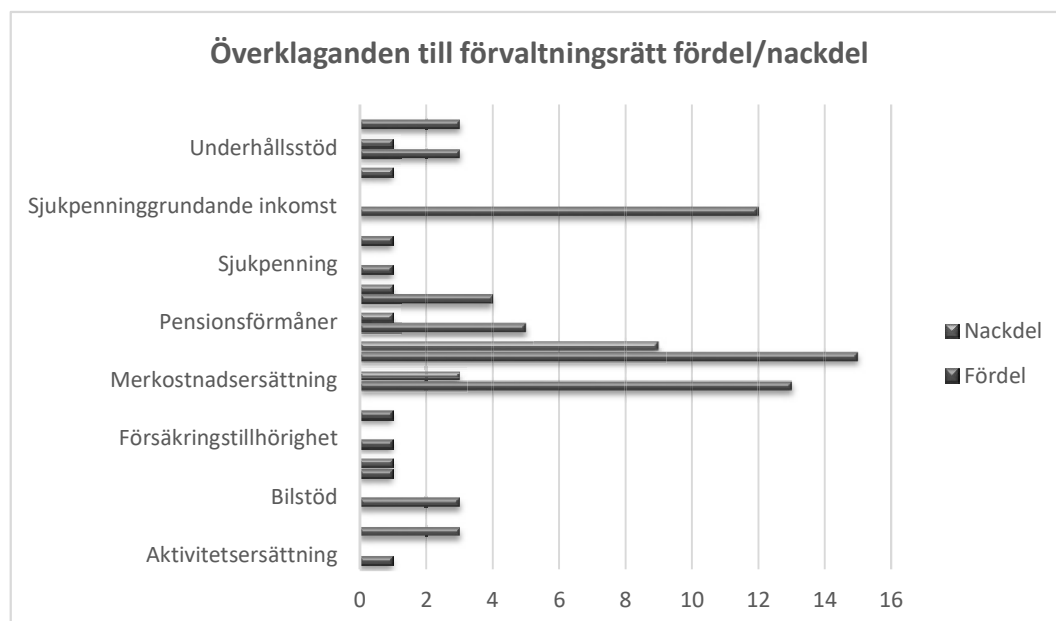
Vid en jämförelse med år 2023 kan man se att det året överklagades flest beslut inom förmånerna sjukersättning och assistansersättning.

3.4.2 Överklaganden till förvaltningsrätt fördel/nackdel

Av de 84 beslut som överklagades till förvaltningsrätterna under året har 64 överklaganden varit till fördel för den försäkrade och 20 till nackdel för den försäkrade. Jämfört med föregående år är andelen beslut som överklagades till fördel på samma nivå som föregående år.¹⁶ Överklaganden till fördel respektive till nackdel fördelar sig enligt följande (figur 2).

¹⁶ Det utgör 76 %. Under 2023 var 80 % av överklagade beslut till fördel. Detta kan jämföras med år 2022 då motsvarande siffra 67%.

Figur 2 Antal överklaganden till förvaltningsrätt fördelat på fördel/nackdel

Källa: FK Diariestöd. Pensionsförmåner omfattar allmän pension, garantipension, efterlevandestöd, äldreförsörjningsstöd.

För allmänna ombudet är det övergripande målet med verksamheten att få fram vägledande avgöranden i olösta rättsfrågor och på så sätt bidra till en enhetlig och förutsägbar tillämpning av socialförsäkringsbestämmelserna. Om allmänna ombudet uppnår detta genom att överklaga till fördel eller till nackdel är av underordnad betydelse.

Orsaken till att fler beslut överklagas till fördel kan delvis förklaras av att viss tillämpning från myndigheternas sida blivit mer strikt exempelvis på grund av att det i vägledande avgöranden på närliggande områden gjorts uttalanden i sådan riktning. Det kan också vara så att tipsen styr till viss del, det vill säga att fler avslagsbeslut än bifallsbeslut omfattas av tips på mål att driva. Historiskt sett har det också ansetts att överklaganden till fördel generellt oftare får bifall i förvaltningsrätterna än ett överklagande till nackdel, särskilt om målen innehåller ett inslag av bedömning.

3.4.3 Domar från förvaltningsrätt

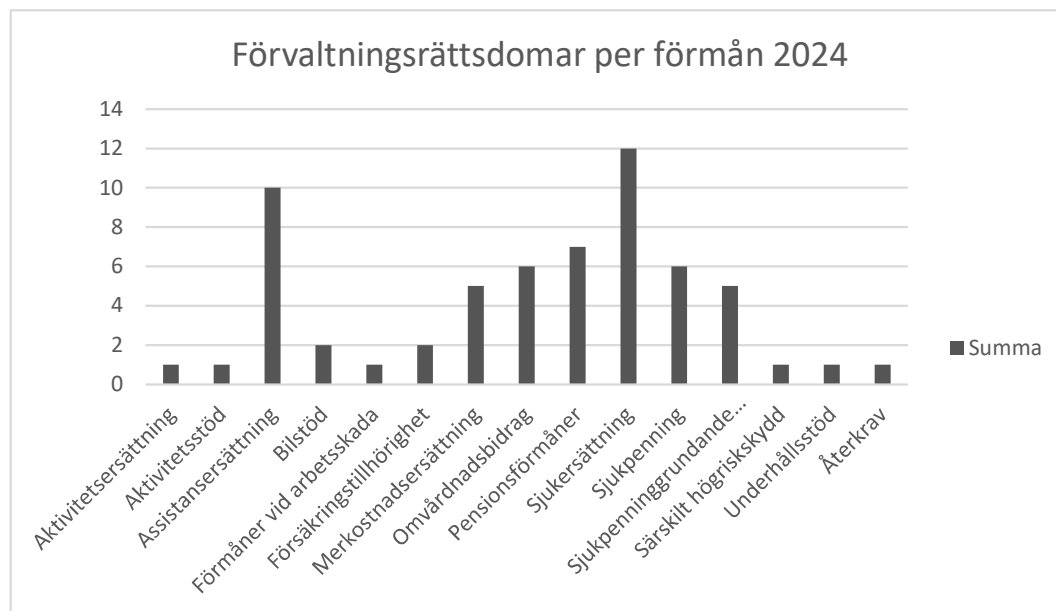
Under år 2024 har 61 domar inkommit från förvaltningsrätterna.¹⁷ Jämfört med 2023 är detta en minskning.¹⁸ Sex av dessa avgöranden gällde Pensionsmyndighetens beslut medan resterande 55 gällde Försäkringskassans beslut. När det gäller fördelningen bifall/avslag är andelen bifall marginellt högre jämfört med föregående år. Förvaltningsrätterna avlog 40 av allmänna ombudets

¹⁷ Periodiseringsproblemet har sin grund i att de ärenden som överklagas ett år, normalt avslutas i domstol först påföljande år. Antalet överklagade ärenden för ett år överensstämmer därför inte med antalet domar för samma år.

¹⁸ År 2023 var motsvarande siffra 80.

överklaganden och i 21 överklaganden blev det bifall. Av de sex avgöranden som gällde beslut från Pensionsmyndigheten avslogs samtliga.

Figur 3 Domar från förvaltningsrätt per förmån

Källa: FK Diariestöd. Pensionsförmåner omfattar allmän pension, garantipension, efterlevandestöd, äldreomsorgsstöd.

3.4.4 Överklaganden till kammarrätt

Under år 2024 har 35 förvaltningsrättsdomar överklagats till kammarrätten av allmänna ombudet. Av dessa gällde sex överklaganden Pensionsmyndighetens ärenden och resterande Försäkringskassans. Motsvarande siffror från 2023 var 28 överklagade förvaltningsrättsdomar. Sex av dessa avsåg Pensionsmyndighetens och resterande Försäkringskassans ärenden.

Överklagandena fördelar sig per förmån enligt följande (figur 4).

Figur 4 **Antal överklaganden till kammarrätt 2024 per förmån**

Källa: FK Diariestöd. Pensionsförmåner omfattar allmän pension, garantipension, efterlevandestöd, äldreomsorgstöd.

I kammarrätt utgjorde andelen överklaganden till nackdel en sjättedel av samtliga överklaganden och resterande till fördel.¹⁹

Som framgår överklagades flest domar till kammarrätterna avseende assistansersättning och merkostnadsersättning. Året innan var sjukersättning och pensionsförmåner de förmånsslag som överklagades mest.

3.4.5 Domar från kammarrätt

Under år 2024 har kammarrätterna dömt i 28 mål där allmänna ombudet har varit part.²⁰ Fyra mål gäller Pensionsmyndighetens ärenden och resterande 24 Försäkringskassans. I fyra av dessa mål har allmänna ombudet – efter att fått bifall i förvaltningsrätten – ändrat inställning till den enskildes fördel och alltså intagit motsatta ståndpunkter i förvaltningsrätt och kammarrätt.

I sex mål har allmänna ombudet överklagat till den enskildes fördel och fått bifall. Då är allmänna ombudet förhindrad att överklaga.²¹ 13 av kammarrätternas domar överklagades vidare till Högsta förvaltningsdomstolen under året.

¹⁹ Detta ska jämföras med föregående år då andelen överklaganden till nackdel utgjorde en tredjedel av samtliga överklaganden och resterande till fördel. År 2022 var motsvarande siffra en åttondel.

²⁰ Kammarrätten i Sundsvall har därutöver vägrat prövningstillstånd i två mål.

²¹ Jämför HFD 2021 ref. 71.

Värt att notera är att andelen beviljade prövningstillstånd i kammarrätt har ökat avsevärt i jämförelse med föregående år. I 92 % av överklagandena beviljades prövningstillstånd. Motsvarande siffra året innan var 79%.

För en beskrivning av målen, se bilaga till rapporten där årets kammarrättsdomar listas.

3.4.6 Överklaganden till Högsta förvaltningsdomstolen

Allmänna ombudet har under år 2024 överklagat 13 avgöranden från kammarrätterna till Högsta förvaltningsdomstolen. Två överklaganden var till nackdel för den försäkrade och resterande till fördel. Av dessa har Högsta förvaltningsdomstolen tagit ställning till frågan om prövningstillstånd i sju mål. I fem av dessa har frågan om prövningstillstånd ännu inte avgjorts av Högsta förvaltningsdomstolen vid årsskiftet.

Sammanlagt under året har Högsta förvaltningsdomstolen tagit ställning till frågan om prövningstillstånd i 14 mål där allmänna ombudet överklagat. I samtliga fall har Högsta förvaltningsdomstolen nekat prövningstillstånd. Det kan konstateras att målen startades genom tips som – bortsett från något undantag – kom in år 2021, vilket var ett år där antalet tips gick ned markant och relativt få mål initierades (49 överklaganden). Under avsnitt 2.3 analyseras detta närmare.

De 14 mål där Högsta förvaltningsdomstolen under år 2024 inte meddelade prövningstillstånd gällde följande frågor.

- Allmän pension: Frågan om eftergiftsprövningen bör ske på ett annat sätt för ett dödsbo än en fysisk person (mål nr 4019–23 och 4020–23).
- Bilstöd: Frågan gäller innebörden av begreppet bruka fordonet i 52 kap. 19 § SFB (mål nr 3796–23).
- Assistansersättning: Frågan i målet är vad som ingår i det grundläggande behovet andning enligt 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och vad som därmed ska beaktas vid prövningen av rätten till assistansersättning (mål nr 4739–24).
- Bostadstillägg: Frågan i målet är gäller bostadstillägg och om rätten till bostadstillägg kan prövas innan den försäkrade har ansökt om de olika pensionsförmåner som anges i 101 kap. 3 § SFB (mål nr 6884–24).
- Garantipension: Frågan om en pensionstagare, som kan antas ha rätt till inkomstbaserad ålderspension från ett annat EU/EES-land, måste ansöka om och ta ut den för att kunna beviljas svensk garantipension (mål nr 2659–23 och mål nr 5119–23).

- Merkostnadsersättning: Frågan om kostnaden för den hjälp och omvårdnad som den försäkrade behöver är att anse som en merkostnad när den försäkrade inte har haft kostnaden före 65 års ålder. En delfråga är om tidigare beviljad personlig assistans för samma hjälpbehov före 65 års ålder påverkar bedömningen avseende rätten till merkostnadsersättning (mål nr 4039–23).
- Merkostnadsersättning: Frågan om ett beslut om merkostnadsersättning ska tidsbegränsas när det avser kostnaden för god man (mål nr 6812–23).
- Omvårdnadsbidrag: Frågan i målet gäller rätten till omvårdnadsbidrag där sökanden har mer än ett barn. Huvudfrågan i målet är vilken arbetsinsats som krävs för rätt till trefjärdedels omvårdnadsbidrag, det vill säga vad som utgör mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn. En delfråga blir då hur bedömningen ska göras när fler än ett barns behov ska vägas in (mål nr 1675–24).
- Sjukersättning: Frågan i målet gäller om förutsättningarna är uppfyllda för att ompröva rätten till sjukersättning. Vilken betydelse har det för bedömningen av arbetsförmågans nedsättning att veckoarbetstiden överstiger den normala när detta har sin grund i kollektivavtal? En delfråga blir då om arbetsförmågan kan anses ha förbättrats, även om den försäkrade inte arbetar mer än halvtid av vad som utgör heltid enligt kollektivavtal (mål nr 1296–24).
- Sjukersättning: Frågan i målet gäller tolkningen av 33 kap. 10 a § SFB och om arbetsförmågan ska bedömas enbart mot de arbeten som den försäkrade haft under femton år före ansökan om sjukersättning, även om arbete endast utförts i mindre omfattning under perioden (mål nr 2106–24).
- Tillfällig föräldrapenning: Frågan i målet gäller om en förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning när hen avstår från förvärvsarbete för att delta i möten avseende socialpedagogisk insats från en kommuns socialförvaltning med anledning av barnets funktionsnedsättning. En delfråga i målet är då om rätt till förmånen bör prövas enligt 13 kap. 16 § SFB eller 13 kap. 20 § SFB (mål nr 1354–24).
- Återkrav: Huvudfrågan i målet är om en försäkrad som saknat faktisk kunskap om ett avslagsbeslut, som skickats till hens digitala brevlåda, skäligen borde ha insett att ersättningen som ändå betalats ut utgick felaktigt. En delfråga är vidare, om återbetalningsskyldigheten fastställs, hur eftergiftsprövningen ska göras när myndigheten ensamt har orsakat den felaktiga utbetalningen och den försäkrade saknade faktisk kunskap om att ersättningen betalats ut felaktigt (mål nr 2599–24).

I fem mål har frågan om prövningstillstånd ännu inte avgjorts av Högsta förvaltningsdomstolen vid årsskiftet. Dessa gäller följande frågor.

- Sjukersättning: Frågan i målet gäller tolkningen av 33 kap. 10 a § SFB och om den enskilde kan sägas ha erfarenhet av ett arbete även om hen har utfört arbetet i en mycket blygsam omfattning (mål nr 4043–24).
- Omvårdnadsbidrag: Frågan i målet gäller vad som utgör mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning utöver de behov som en vårdnadshavare normalt kan tillgodose. En delfråga blir på vilket sätt föräldraansvaret ska vägas in i bedömningen av rätt till omvårdnadsbidrag (mål 6806–24).
- Merkostnadsersättning: Frågan i målet gäller hur rätten till merkostnadsersättning ska beräknas när det framtida prisbasbeloppet inte är känt vid tiden för beslutet. En delfråga blir om ett beslut om merkostnadsersättning alltid därför bör tidsbegränsas (mål 6919–24).
- Sjukpenninggrundande inkomst: Frågan i målet är om den omständigheten att den försäkrade har inkomst av annat förvärvsarbete medför att det saknas ett SGI-skydd för en inkomst av anställning, även om den försäkrade uppfyller kraven för ett SGI-skydd (mål nr mål nr 7191–24).
- Assistansersättning: Frågan i målet är om begreppet oavsett hjälpens karaktär i 9 a § tredje stycket LSS innebär att ett behov av dubbel assistans ska bedömas på samma sätt som det grundläggande behov som det är kopplat till. Närmare bestämt är frågan om behovet av dubbel assistans ska bedömas på samma sätt som behovet av stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom bedöms eller om dubbel assistans bara ska beviljas för den aktiva insatsen (7493–24).²²

3.4.7 Domar från Högsta förvaltningsdomstolen

Under år 2024 har fyra domar kommit från Högsta förvaltningsdomstolen där allmänna ombudet har varit part. I samtliga mål förde ombudet talan till fördel för den enskilde.²³ I tre mål avslog Högsta förvaltningsdomstolen allmänna ombudets

²² Högsta förvaltningsdomstolen har den 15 januari 2025 vägrat prövningstillstånd i målet.

²³ Yrkandet ska dock inte ses som allmänna ombudets uppfattning i en viss fråga.

överklagan. I ett fjärde mål begränsades prövningstillståndet till att gälla en viss fråga i målet.

Dessa domar beskrivs mer utförligt i avsnitt 4.

3.5 Allmänna ombudets utåtriktade verksamhet

Allmänna ombudets uppdrag är beroende av goda kontaktvägar inom respektive myndighet för att kunna uppnå målet att identifiera frågor där vägledande avgöranden behövs. En öppen dialog med alla aktörer som berörs av socialförsäkringslagstiftningen är därför av vikt. För att fullgöra uppdraget krävs således omvärldskunskap och en helhetssyn över verksamheten.

3.5.1 Kontakter med Försäkringskassan

Allmänna ombudet har under året presenterat sin verksamhet och haft möten kring intressanta rättsfrågor på flera av Försäkringskassans enheter. Dessa möten leder alltid till att förslag på ärenden kommer in, både på kort och lång sikt. De ger även allmänna ombudet kunskaper om tillämpningen och konkreta problem som uppstår i samband med den. Att handläggarna även får en möjlighet till ett personligt möte med allmänna ombudet underlättar framtida kontakter. Under året har allmänna ombudet haft 25 informationsmöten.

Allmänna ombudet har som tidigare år haft regelbundna informationsmöten med den funktion på Försäkringskassan som hanterar rättsliga prejudikatfrågor.

Allmänna ombudet har därutöver i huvudsak haft möten med olika företrädare i verksamheten när olika förslag på ärenden aktualiserats. Dessa, mer informella möten, har syftat till att identifiera olösta rättsfrågor men också få klarhet i hur olika handläggningssituationer ser ut. Många kontakter i verksamheten tas också löpande per e-post och telefon. Inte minst inför publiceringen av ett nytt IM tas omfattande kontakter med verksamheten. Detta arbete följer numera en fast process.

Ombudets omvärldsbevakning sker också via den information som publiceras på myndighetens intranät, där nya styrande dokument och förmånernas uppdaterade handläggningsprocesser kan följas.

3.5.2 Kontakter med Pensionsmyndigheten

Allmänna ombudet har schemalagda möten med Pensionsmyndighetens juridikavdelning under tre tillfällen per termin. Det som tas upp vid mötena är aktuella överklaganden, nya rättsfrågor och även praktiska frågor om överlämnande av handlingar och liknande. Möten har också hållits med produktionsavdelningen på Pensionsmyndigheten. I samband med uppdatering av

Frågelistan hade ombudet även ett informationsutbyte med förmånsslag på produktionsavdelningen under hösten.

Allmänna ombudet har förvisso inte tillgång till myndighetens intranät, men en löpande dialog med myndigheten gör att ombudet under året fått del av rättsfallsöversikter och styrande dokument. Allmänna ombudet har även en fast kontaktperson på Pensionsmyndigheten, så att olika frågor snabbt besvaras och beställda akter kommer in till ombudets kansli utan onödigt dröjsmål.

Under året har allmänna ombudet fortsatt med arbetet att utveckla kontakten med Pensionsmyndigheten. En gemensam arbetsgrupp har arbetat med att gå igenom nuvarande rutiner och arbetssätt för att se hur samarbetet kan utvecklas. Arbetet har resulterat i att det numera finns väl genomarbetade rutiner.

3.5.3 Andra kontakter

I allmänna ombudets rapport för år 2023 konstaterades att den intensiva lagstiftningstakten gjorde det svårt att veta var det allmänna ombudet ska rikta sitt sökarljus under året. Detta i sin tur gör att det är mycket angeläget att ha ett väl upparbetat system för att få uppslag till frågor som är angelägna att driva. Behovet av att det systemet sträcker sig även utanför Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten tydliggörs av att tipsen från dessa myndigheter tenderar att bli färre, se avsnitt 3. Allmänna ombudet har därför lagt betydande resurser under året på att informera om det allmänna ombudets verksamhet och efterfråga inspel om relevanta rättsfrågor.

Ett fokus har varit att ha kontakt med de allmänna förvaltningsdomstolarna. I november 2023 inledde allmänna ombudet med besök hos Kammarrätten i Göteborg och Förvaltningsrätten i Göteborg. I januari 2024 besökte allmänna ombudet Förvaltningsrätten i Malmö och berättade om ombudets verksamhet. I april deltog allmänna ombudet i en utbildning arrangerad av Domstolsakademin; *Förmåner vid funktionsnedsättning*. I november anordnade Högsta förvaltningsdomstolen ett praxismöte inom socialförsäkringsområdet, som vi blev inbjudna till och där samtliga medarbetare från allmänna ombudet deltog. Det gav en bra möjlighet att lyssna in vilka frågor som togs upp även av andra aktörer. Härutöver har allmänna ombudet i januari 2025 besökt Kammarrätten i Sundsvall och ombudet har inplanerat besök till kammarrätterna i Stockholm och Jönköping under det kommande året.

Ett annat fokus har varit att utöka diskussionerna med andra aktörer. Allmänna ombudet blev under våren inbjuden till LO-TCO Rättsskydd för en diskussion om vilka områden inom socialförsäkringen som är i behov av praxisbildning. Med företrädare för Inspektionen för socialförsäkring (ISF) har allmänna ombudet haft två digitala möten under året. Planeringen med ett möte per termin har alltså upprätthållits. Däremellan har allmänna ombudets särskilda kontaktperson mot ISF, en av ombudets processförare, haft kontinuerligt informationsutbyte i samband med att rapporter eller granskningar släppts. I maj blev allmänna ombudet inbjuden till Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och fick möjlighet att berätta om allmänna ombudets verksamhet.

Allmänna ombudet har också påbörjat regelbundna kontakter med de allmänna ombuden vid Tullverket och Skatteverket. Det ger en bra möjlighet till erfarenhetsutbyten samt att tillsammans reflektera kring ombudens roll. Deltagandet i en nationell konferens i Umeå, se nedan, ledde sedan till att allmänna ombudet blev inbjuden till Justitieombudsmannen för att presentera ombudets verksamhet.

Ett tredje fokus har varit att upprätthålla en god dialog med företrädare för akademien för att även på så sätt få del av vilka frågor som tilldrar sig intresse. I maj var allmänna ombudet på en nationell konferens i offentlig rätt i Umeå, där såväl forskare som praktiker deltog. Titeln på konferensen var *Rätten i samhällsutveckling – den offentliga rättens utmaningar och möjligheter*. Allmänna ombudet deltog med en presentation med titeln *Trygghetssystemen i förändring – hur mycket förändring kan ett system klara av?*

Allmänna ombudet bidrog med en artikel om allmänna ombudets roll i Nordisk socialrättslig tidskrifts specialnummer *Socialförsäkringen i fokus. Rätten i möte med nya och "eviga" utmaningar för en av välfärdsstatens grundpelare* som gavs ut under året.²⁴ Ombudet har också såväl under vår- som hösttermin träffat juriststudenter vid Lunds universitet och Göteborgs universitet och föreläst om allmänna ombudets roll i socialförsäkringen.

Internationellt sett är allmänna ombudet för socialförsäkringen en udda konstruktion som dock väcker stort intresse. I augusti deltog allmänna ombudet vid det Nordiska juristmötet i Köpenhamn. Det gav en möjlighet att skapa nya kontakter och synliggöra allmänna ombudets uppdrag. Ombudet blev efter sommaren inbjuden till Berlin av den tyska stiftelsen Gesellschaft für Rechtsvergleichung att delta i en konferens med det övergripande temat *Global North and Global South*, där ombudet deltog i avsnittet om socialförsäkring och presenterade övergripande om det svenska socialförsäkringssystemet och allmänna ombudets roll. Med i samma panel var en representant från Sydafrika och en från Spanien. Efter den så kallade NAV-skandalen i Norge anordnar de norska universiteten årligen större arrangemang där akademien möter förvaltningen och departementet. Allmänna ombudet blev inbjuden att delta i en konferens med titeln *EØS-/trygderettskonferansen 2024*. Konferensen anordnades av universiteten i Bergen, Oslo och Tromsø. Presentationen av allmänna ombudets roll och uppdrag väckte stort intresse. En ledare publicerades i den norska tidskriften *Lov og Rett* med anledning av presentationen om möjligheten till en likande funktion i Norge.²⁵

²⁴ Martina Axmin, "Prejudikatbildningen inom socialförsäkringen – finns det någon vägledning att få?" *Nordisk socialrättslig tidskrift*, nr 40, 2024, s. 13–32.

²⁵ Halvard Haukeland Fredriksen, "Et NAV-ombud etter svensk modell?", *Lov og Rett*, vol. 64, 2025, s. 3–4.

4 Domar från Högsta förvaltningsdomstolen

Under 2024 har Högsta förvaltningsdomstolen meddelat sammanlagt 14 referatdomar på socialförsäkringsområdet. Fyra av dessa har allmänna ombudet drivit.

I detta avsnitt redogörs för de vägledande domar som Högsta förvaltningsdomstolen meddelat där allmänna ombudet varit part. Varje avgörande sammanfattats under fyra punkter; frågan, bakgrund, domstolens bedömning samt en kortare kommentar.

HFD 2024 ref. 2

Frågan: Frågan i målet är hur sjukpenninggrundande inkomst ska beräknas för en försäkrad med oregelbundna inkomster.

Bakgrund: Den försäkrade arbetade som personlig assistent i en tidsbegränsad anställning. Enligt anställningsbeviset pågick anställningen från och med mars 2019 och så länge som assistansavtalet med brukaren varade. Den försäkrade var tillförsäkrad arbete med minst 18 timmar per månad. Inkomsterna av arbete varierade från månad till månad. I juli 2019 sjukanmälde den försäkrade och Försäkringskassan utredde hans SGI. Försäkringskassan fastställde SGI:n utifrån den försäkrades förvärvsinkomster och arbetstid under månaderna mars – juni 2019. Årsinkomst och arbetstid beräknades genom att inkomsterna och arbetstiden under dessa fyra månader multiplicerades med tre. Den försäkrades årsinkomst fastställdes därmed till 291 800 kronor från och med den 2 juli 2019 med en årsarbetstid om 1 581 timmar.

Allmänna ombudet överklagade Försäkringskassans beslut och yrkade i första hand att den försäkrades SGI skulle fastställas utifrån de tolv månader som föregick begäran om sjukpenning. I andra hand yrkade allmänna ombudet att SGI skulle fastställas utifrån de sex månader som föregick begäran om sjukpenning. Förvaltningsrätten biföll allmänna ombudets andrahandsyrkande.

Kammarrättens bedömning: Kammarrätten avlog allmänna ombudets yrkande – att den försäkrades SGI skulle fastställas utifrån de tolv månader som föregick begäran om sjukpenning – och anförde att beräkningen av SGI ska baseras på inkomster från den tidsperiod som ger den mest rättvisande prognosen för den förväntade inkomsten. Några skäl för varför en beräkning baserad på en period om tolv månader före ansökningstidpunkten skulle ge en mer rättvisande bild av årsinkomsten hade inte framkommit i målet.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning: Högsta förvaltningsdomstolen avlog överklagandet och framhöll bland annat följande. Av socialförsäkringsbalken framgår att det ska göras en bedömning av vilken framtida årsinkomst den

försäkrade kan antas att få. Att fastställa den sjukpenninggrundande inkomsten endast utifrån historiska inkomster under en fast tidsperiod, exempelvis tolv eller sex månader, är svårt att förena med denna reglering. En sådan ordning skulle kunna medföra att beslut om sjukpenninggrundande inkomst inte i tillräcklig grad motsvarar den försäkrades faktiska inkomstbortfall och komma i konflikt med den princip om inkomstbortfall som ligger till grund för sjukförsäkringen

Enligt Högsta förvaltningsdomstolen ska beräkningen av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomsten ge en så rättvisande prognos som möjligt av den försäkrades förväntade årliga inkomst. I underlaget för beräkningen kan därför ingå uppgifter om såväl förväntade framtida inkomster som historiska inkomster och annan utredning. Längden på den period med historiska inkomster som beräkningen kan baseras på måste variera utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Det kan ibland stå klart att uppgifter om historiska inkomster inte alls bidrar till en rättvisande bild av den försäkrades förväntade årsinkomst. Sådana perioder som inte är representativa inkomstmässigt bör inte ingå.

Kommentar: Avgörandet behandlas inte i Försäkringskassans vägledning om sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid.²⁶

HFD 2024 ref. 9

Frågan: Frågan i målet är om Försäkringskassan vid en prövning av en ansökan om fler timmar med assistansersättning kan göra en ny bedömning av den sökandes rätt till assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Bakgrund: Den försäkrade beviljades assistansersättning 2013. Hen beviljades i genomsnitt 55 timmar per vecka. När den försäkrade började i daglig verksamhet minskades antalet timmar från och med juli 2019. Rätten till assistans omprövades med hänvisning till väsentligt ändrade förhållanden varvid Försäkringskassan minskade antalet timmar till 28 timmar och 33 minuter per vecka. När den försäkrade slutade i daglig verksamhet ansökte hen om fler timmar. Hens ansökan avsåg 43 timmar och 30 minuter per vecka då hens hjälpbehov inte längre tillgodosågs genom den dagliga verksamheten. Därutöver ansökte hen om ytterligare 4 timmar och 30 minuter per månad för andra personliga behov.

Försäkringskassan avlog ansökan med motiveringen att hens grundläggande behov inte längre uppgick till minst 20 timmar per vecka, med beaktande av den praxisändring som skett avseende vissa av hens hjälpbehov. Enligt Försäkringskassan skulle den försäkrade inte ha rätt till assistansersättning, men eftersom det inte hade skett väsentligt ändrade förhållanden som var hänförliga till den försäkrade fick hen fortsatt behålla beviljade assistanstimmar. Någon omprövning i sak av rätten till assistansersättning ansågs inte ha gjorts i beslutet.

Allmänna ombudet överklagade Försäkringskassans beslut till förvaltningsrätten och yrkade att beslutet skulle upphävas och målet visas åter till Försäkringskassan för ny prövning. Förvaltningsrätten avlog överklagandet och fann att

²⁶ Försäkringskassans vägledning 2004:5, *Sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid*, version 17.

Försäkringskassan inte var bunden av den tidigare bedömning att den försäkrades grundläggande behov översteg 20 timmar per vecka. Allmänna ombudet överklagade förvaltningsrättens dom.

Kammarrättens bedömning: Kammarrätten avslog överklagandet och fann att Försäkringskassans prövningsram vid en ansökan om fler timmar med assistansersättning är densamma som vid en nyansökan. Försäkringskassan hade därför inte varit förhindrad att göra en ny bedömning av den försäkrades grundläggande behov med anledning av ändrad rättspraxis vid prövningen av hens ansökan.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning: En ansökan om fler timmar med assistansersättning innebär en begäran om ökning av en förmån. I socialförsäkringsbalken finns inte några särskilda regler om prövningen av en sådan begäran. En begäran om en ökning av en redan utgående förmån är dock till sin karaktär lik en begäran om förmån (prop. 2008/09:200 s. 551) och bör därför behandlas som en sådan. Av det sagda följer, enligt Högsta förvaltningsdomstolen, att vid en ansökan om fler timmar ska Försäkringskassan göra en prövning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken om det föreligger ett behov av personlig assistans och om förutsättningarna för att bevilja den tillkommande förmånen är uppfyllda vid prövningstillfället. Något hinder mot att tidigare beslut och underlag ingår i den prövningen finns inte, men vid prövningen av behovet av fler assistanstimmar ska även ny reglering på området samt ny rättspraxis beaktas. Vid prövningen är Försäkringskassan inte bunden av en tidigare bedömning beträffande rätten till assistansersättning. Vid den nya bedömning som ska göras kan alltså resultatet bli ett annat än tidigare.

Kommentar: Avgörandet tas upp i Försäkringskassans vägledning om assistansersättning.²⁷

HFD 2024 ref. 12 II

Frågan: Frågan i målet är om fasta bilkostnader för bilinnehav kan utgöra merkostnader för resor som kan berättiga till merkostnadsersättning.

Bakgrund: I september 2019 ansökte den försäkrade om merkostnadsersättning, bland annat för bilkostnader. Hen hade tidigare beviljats bilstöd i form av grundbidrag och anskaffningsbidrag för inköp av en bil. Försäkringskassan beslutade i maj 2020 att bevilja den försäkrade merkostnadsersättning för kostnader för bilförsäkring, bilskatt och servicekostnader. Utan bilkostnaderna hade de sammanlagda kostnaderna inte uppgått till minst 25 procent av prisbasbeloppet och den försäkrade hade då inte haft rätt till merkostnadsersättning.

Allmänna ombudet överklagade och yrkade att den försäkrade inte hade rätt till merkostnadsersättning för kostnader för bilförsäkring, bilskatt och service. Förvaltningsrätten biföll allmänna ombudets överklagande. Domstolen fann att det är vanligt förekommande att ha bil och därav förenade fasta kostnader i form

²⁷ Försäkringskassans vägledning 2003:6, *Assistansersättning*, version 34, avsnitt 3.5.

av bland annat försäkring, service och skatt har även personer utan funktionsnedsättning. För att sådana kostnader ska beaktas som en merkostnad vid bedömningen av rätt till merkostnader måste det alltså röra sig om fördyrade kostnader till följd av funktionsnedsättningen, det vill säga kostnader som går utöver vad som faller inom normalvariationen.

Allmänna ombudet ändrade inställning och överklagade till fördel för den försäkrade.

Kammarrättens bedömning: Kammarrätten avslog överklagandet. Kammarrätten instämde med förvaltningsrätten att det är normalt förekommande att ha bil och därmed förenade fasta kostnader. Utredningen visade inte att den försäkrades kostnader för bilförsäkring, bilskatt och service gick utöver normalvariationen.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning: Högsta förvaltningsdomstolen avslog överklagandet. Domstolen fann att fasta kostnader för bilinnehav i och för sig bör kunna utgöra ersättningsberättigade kostnader för resor. En merkostnad omfattar dock inte sådana kostnader som personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder har för jämförbar konsumtion, det vill säga vad som är att anse som normala kostnader. Därefter konstaterade domstolen att den försäkrade har behov av bil på grund av sin funktionsnedsättning, men att fasta kostnader förenade med bilinnehav emellertid är normalt förekommande kostnader även för personer utan funktionsnedsättning. I aktuellt mål framkom det inte, enligt Högsta förvaltningsdomstolen, att den försäkrades fasta kostnader gick utöver den kostnad som kan anses normal för en person utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder. Kostnaderna var därför inte att anse som merkostnader.

Kommentar: Avgörandet tas upp i Försäkringskassans vägledning om merkostnadsersättning.²⁸

HFD 2024 ref. 21

Frågan: Frågan i målet är om skola utgör sådant annat samhällsstöd som ska påverka rätten till omvårdnadsbidrag.

Bakgrund: Den försäkrade ansökte om ett halvt omvårdnadsbidrag för sitt barn från och med juli 2020. Det tidigare beviljade vårbidraget löpte ut sista juni 2020.

Försäkringskassan fann efter omprövning att den försäkrade inte hade rätt till omvårdnadsbidrag från och med juli 2020. Enligt Försäkringskassan var barnets behov inte tillräckligt omfattande för att ge rätt till omvårdnadsbidrag. Försäkringskassan beaktade att barnet gick i skolan på vardagarna och ansåg att hens omvårdnads- och tillsynsbehov då skulle tillgodoses genom skolan som ett annat samhällsstöd.

Allmänna ombudet överklagade Försäkringskassans beslut och yrkade att föräldern skulle beviljas ett halvt omvårdnadsbidrag. Förvaltningsrätten avslog

²⁸ Försäkringskassans vägledning 2018:3, *Merkostnadsersättning*, version 10, avsnitt 3.3.2.

överklagandet med motiveringen att det omsorgs- och tillsynsbehov som barnet har till följd av sin funktionsnedsättning, utöver skolans ansvar och föräldraansvar, inte kunde anses berättiga till omvårdnadsbidrag. Allmänna ombudet överklagade förvaltningsrättens dom.

Kammarrättens bedömning: Kammarrätten biföll delvis överklagandet och fann att den försäkrade hade rätt till en fjärdedels omvårdnadsbidrag från och juli 2020. Enligt kammarrätten tillgodosågs inte barnets behov av tillsyn i någon beaktansvärd grad genom gymnasieskolan som ett annat samhällsstöd. Vidare uttalade kammarrätten att det normala föräldraansvaret för ett barn i 17-årsåldern är ytterst begränsat, även om det fortfarande finns ett visst ansvar.

Allmänna ombudet överklagade kammarrättens dom och yrkade att den försäkrade skulle beviljas ett halvt omvårdnadsbidrag.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning: Högsta förvaltningsdomstolen avlog överklagandet. Efter en genomgång av förarbetena uttalade domstolen att en tillämpning av bestämmelsen om annat samhällsstöd i 22 kap. 5 § SFB förutsätter att det har fattats ett beslut om en stödåtgärd som syftar till att tillgodose samma eller delvis samma behov som omvårdnadsbidraget. Det förhållandet att ett barn omfattas av skolplikt eller är inskrivet i gymnasieskola aktualiserar således inte en tillämpning av bestämmelsen, det vill säga skola anses inte utgöra ett sådant annat samhällsstöd som avses i 22 kap. 5 § SFB.

Högsta förvaltningsdomstolen anförde vidare att det förhållandet att ett barn går i skolan emellertid ändå får betydelse vid prövningen. Under skoltid utför föräldern i regel inte några arbetsinsatser för att tillgodose barnets omvårdnads- och tillsynsbehov, och det finns följaktligen inget att ersätta. I fråga om föräldrainsatser som är nödvändiga även under skoltid, till exempel när ett barn inte kan vistas i skolan, konstaterade domstolen att sådana insatser kan beaktas vid prövningen av rätten till omvårdnadsbidrag till den del det är fråga om skäligt merarbete med anledning av barnets funktionsnedsättning. I det aktuella målet framgick det att barnet, till följd av sin funktionsnedsättning, hade behov av föräldrarnas omvårdnad och tillsyn även under skoltid. Behoven var dock inte av sådan omfattning som krävs för att ett halvt omvårdnadsbidrag skulle utgå.

Kommentar: Försäkringskassan har informerat om domen.²⁹ I Försäkringskassans vägledning om omvårdnadsbidrag anges att skolgång ses som ett annat samhällsstöd.³⁰

²⁹ IM 2024:032.

³⁰ Försäkringskassans vägledning 2018:4, *Omvårdnadsbidrag*, version 6, s. 59.

5 Iakttagelser – ett urval

I regleringsbrevet anges att allmänna ombudet ska redovisa viktigare iakttagelser till regeringen. Iakttagelserna har sin grund i granskningen av inkommande förslag på ärenden eller ombudets egen omvärldsbevakning. Det som utmärker iakttagelserna är att ombudet har svårt att få frågeställningen som iakttagelsen rör prövad i domstol.

I detta avsnitt redogörs för några av de iakttagelser som har gjorts under 2024.

5.1 Merkostnadsersättning

En försäkrad kan beviljas merkostnadsersättning om denne har skäligena merkostnader som beror på en funktionsnedsättning.³¹

Vad gäller merkostnadsersättning har ombudet två iakttagelser som har sin grund i samma bestämmelse.³² I bestämmelsen anges att om den försäkrade vårdas på en institution, utanför en institution på det allmännas bekostnad eller där staten, regionen eller kommunen är huvudman för vården finns det begränsningar när ersättningen kan betalas ut. Den grundläggande tanken med att ersättning inte ska utges när en försäkrad vårdas på institution är i princip att hen vårdas på det allmännas bekostnad. Den försäkrade förutsätts därför inte ha några kostnader.

Allmänna ombudet har uppmärksammat på den situationen där den försäkrade vårdas på en institution och har god man. Kostnaden för den gode mannen har den försäkrade även under den tid som hen vårdas på eller utanför institutionen, men kostnaden anses under samma tid inte som ersättningsgill. Vidare är det fråga om en kostnad som den försäkrade med stor sannolikhet hade fått tillgodoräkna sig som en merkostnad. Den försäkrade måste fortsatt betala kostnaden, men kan inte beviljas merkostnadsersättning för den.

Den andra iakttagelsen avser frågan om hur begreppet *vårdas* ska förstås. Vården idag kan se olika ut – allt från vård dygnet runt till vård i form av medicin och att besöka psykolog/kurator en gång i månaden. Iakttagelsen avser framförallt den situationen där den försäkrade ges psykiatrisk tvångsvård utanför sjukvårdsinrättningen.³³ En försäkrad som är föremål för sådan vård, och som i övrigt uppfyller förutsättningarna för merkostnadsersättning, kan inte beviljas förmånen trots att hen alltfjämt har kostnaden.

³¹ 50 kap. 2 § och 4 § SFB. Se även HFD 2024 ref. 12.

³² 106 kap. 23 § SFB jämfört med 106 kap. 9 § SFB.

³³ Med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT, eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, LRV.

5.2 Omvårdnadsbidrag

Föräldrar till barn med funktionsnedsättning kan få omvårdnadsbidrag. Bidraget ska förbättra föräldrarnas ekonomiska förutsättningar att tillgodose barnets behov av omvårdnad och tillsyn till följd av en funktionsnedsättning. Bidraget kan beviljas med olika nivåer (hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels) beroende på hur omfattande barnets behov av omvårdnad och tillsyn är. Omvårdnadsbidraget som förmån har i huvudsak ersatt det tidigare vårdbidraget.

För vissa diagnoser var det tidigare vanligt förekommande med en i det närmaste förutbestämd nivå på vårdbidraget (ett så kallat diagnosstyrkt bidrag).³⁴ Av senare praxis framgår att en sådan diagnosstyrning inte gäller för omvårdnadsbidraget.³⁵

I samband med en genomgång av beslut avseende omvårdnadsbidrag under hösten 2024 har ombudet uppmärksammat vad som i det närmaste ger intrycket av ett diagnosstyrkt bidrag. Samma diagnos har i de ärenden som ombudet tagit del av medfört att den sökande föräldern beviljats omvårdnadsbidrag med en viss nivå oavsett behovet av omvårdnad och tillsyn.

5.3 Sjukpenninggrundande inkomst

En viktig princip inom socialförsäkringen är inkomstbortfallsprincipen. Flera förmåner ska täcka – eller delvis täcka – det inkomstbortfall som den enskilde har på grund av till exempel sjukdom eller föräldraledighet. Det inkomstbortfall som täcks grundas på SGI:n. Bestämmelserna om SGI är avgörande för vilka inkomster som kan ligga till grund för beräkningen av den ersättning som kan betalas ut. Det innebär att ersättningens storlek är beroende av den försäkrades inkomster.

Allmänna ombudet har uppmärksammat på situationen där en försäkrads SGI kommit att ändras under en pågående ersättningsperiod. En SGI får, om arbetstagarens lön ändras, höjas under tid som hen uppbär sjukpenning. En sådan höjning följer i huvudsak den faktiska löneutvecklingen enligt avtal.³⁶ Den aktuella iakttagelsen har sin grund i att allmänna ombudet har uppmärksammat på ärenden där den försäkrades lön kommit att höjas på ett markant sätt.³⁷

5.4 Underhållsstöd

Om ett barn endast bor hos en förälder ska den andra föräldern betala underhållsbidrag, det vill säga ett belopp som baseras på barnets behov och föräldrarnas ekonomiska förmåga att försörja barnet. Får barnet ett underhållsbidrag som är lägre än underhållsstödet, eller inget underhållsbidrag

³⁴ Se till exempel Försäkringsöverdomstolens avgörande FÖD 1984:26.

³⁵ HFD 2022 ref. 54.

³⁶ Se SOU 2003:50, s. 97, 110 och 201, Försäkringskassans vägledning 2004:5, *Sjukpenninggrundande inkomst och årsarbetstid*, version 17, s. 108, Försäkringskassans allmänna råd RAR 2002:2 och FKRS 2018:05.

³⁷ Allmänna ombudet har tagit del av uppgifter där SGI har höjts med 40 procent under en pågående sjukskrivning.

alls, kan föräldern som bor med barnet ansöka om underhållsstöd som betalas ut av Försäkringskassan.

Den iakttagelse som allmänna ombudet har gjort avser situationen där omständigheter som har betydelse för rätten till förmånen uppkommer efter det att utbetalning har gjorts.³⁸

Underhållsstöd betalas ut i förskott, vilket innebär att utbetalningen av underhållsstödet för en månad görs i slutet av den föregående månaden.³⁹ Det medför att omständigheter som inträffar efter utbetalningen, och som egentligen skulle haft betydelse för rätten till ersättning för den aktuella månaden, inte kan beaktas. Ur ett återkravsperspektiv innebär det även svårigheter eftersom ersättningen inte var felaktig vid tidpunkten för själva utbetalningen.⁴⁰ Som framgår av såväl praxis, doktrin och Försäkringskassans styrdokument, är det tidpunkten för utbetalningstillfället som är avgörande för om en ersättning har betalats ut felaktigt och kan bli föremål för återkrav.⁴¹ Det är även vid utbetalningstillfället som den försäkrades insikt ska bedömas.⁴²

³⁸ Barnet vårdas utanför hemmet, se 106 kap. 8 § SFB.

³⁹ Underhållsstöd betalas som regel ut den 25:e dagen i månaden före den månad som ersättningen avser.

⁴⁰ Se 108 kap. 2 § SFB.

⁴¹ Se till exempel RÅ 2007 ref. 8, Emma Rönström, *Återkrav av socialförsäkringsersättning och arbetslöshetsersättning*, Norstedts Juridik 2021, Försäkringskassans IM 2024:114 och Försäkringskassans vägledning 2024:2, *Återbetalning*, version 1, s. 28.

⁴² RÅ 2007 ref. 8.

6 En spaning in i framtiden

I förra årets årliga rapport avslutade jag med att konstatera att socialförsäkringen praktiseras i en föränderlig värld. Den utgångspunkten har bekräftats under året och kan förväntas kvarstå även framgent. Det handlar dels om en politisk vilja att anpassa nuvarande system, men också om andra förändringar i samhället. Det ställer nya krav på befintliga regelverk och skapar också nya frågor att ta ställning till. Sammantaget är det – precis som tidigare – svårt att förutse var behovet av vägledande avgöranden är som störst i framtiden.

Som jag redovisat i avsnitt 2 ovan är det en oroande utveckling att underlaget för det allmänna ombudets verksamhet med att få fram bra prejudikat har minskat över tid genom att tipsen från myndigheterna har blivit färre. Ett brett underlag ger bättre förutsättningar att få fram renodlade frågor som lämpar sig för praxis och effekten av att det från år 2021 och framåt funnits ett sämre underlag syns nu också tydligt.

För allmänna ombudets del innebär det att vi behöver fortsätta med att bredda basen för impulser. Vid de relativt många besök hos domstolar och andra myndigheter är det också tydligt att man måste fortsätta att tydliggöra allmänna ombudets roll i socialförsäkringsprocessen. Uppfattningen att det allmänna ombudet är ett ombud i klassisk mening är fortfarande relativt utbredd.

Härutöver behöver arbetssättet förändras och mer resurser läggas på att självständigt inhämta beslut och gå igenom ärenden i större omfattning än tidigare.

Det finns en risk att arbetet med att få in fler impulser och sådana insatser ger begränsad effekt. De svårigheter som allmänna ombudet framfört i tidigare rapporter som det innebär att man måste inträda i processen redan inför överklagandet av myndigheternas beslut kvarstår. Skälen för en översyn av de processuella reglerna har närmast stärkts, både eftersom det hade underlättat att få fram prejudikatfrågor och för att det hade gått att fånga upp intressanta frågor i ett senare skede och få en prövning till stånd snabbare i högsta instans.

Jag ser ändå framtiden an med tillförsikt trots de något dystra toner jag skissat genom att lyfta fram svårigheter och hinder. Det allmänna ombudet för socialförsäkringen har i tider av snabb lagstiftningstakt och stora samhällsförändringar ett centralt uppdrag för att socialförsäkringssystemet ska tillämpas på avsett sätt och upplevas som legitimt av medborgarna. Jag och mina medarbetare ser fram emot ett utmanande men spännande år 2025.

Stockholm den 20 februari 2025

Martina Axmin
Allmänt ombud för socialförsäkringen

Bilaga: Avgöranden från kammarrätterna under 2024

Fördelningen mellan kammarrätterna: Fem avgöranden från Sundsvall (varav 2 beslut om att inte meddela prövningstillstånd), tretton från Stockholm, tre från Jönköping och tio från Göteborg. Sammanlagt 31 avgöranden (varav 2 beslut om att inte meddela prövningstillstånd).

Slutliga beslut om att inte meddela prövningstillstånd:

Kammarrätten i Sundsvall slutligt beslut den 4 april 2024 i mål nr 2339–23

Frågan i målet

Frågan i målet var om förläggningen av arbetstiden vid partiell sjukskrivning försämrar möjligheterna till återgång i arbete.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt. Kammarrätten meddelade inte prövningstillstånd.

Kammarrätten i Sundsvall slutligt beslut den 30 augusti 2024 i mål nr 493–24

Frågan i målet

Frågan i målet är merkostnadsersättning och när det finns förutsättningar att beakta högre matkostnader som en ersättningsgill merkostnad.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt. Kammarrätten meddelade inte prövningstillstånd.

Slutligt beslut:

Kammarrätten i Stockholm slutligt beslut den 11 juli 2024 i mål nr 3565–24

Frågan i målet

Frågan i målet är aktivitetsstöd och om återinsjuknanderegeln i 4 kap. 3 § FEA förutsätter att den försäkrade har en tidigare godkänd sjukanmälan.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde i förvaltningsrätt och till fördel för den enskilde i kammarrätt. Bifall i förvaltningsrätten. Kammarrätten

undanröjde förvaltningsrättens dom och avvisade allmänna ombudets överklagande till förvaltningsrätten. Ärendet avslutades.

Domar:

Kammarrätten i Stockholm dom den 10 januari 2024 i mål nr 3593–23

Frågan i målet

Frågan i målet gäller tillfällig föräldrapenning och den övergripande frågan är om en förälder har rätt till tillfällig föräldrapenning när hen avstår från förvärvsarbete för att delta i möten avseende socialpedagogisk insats från en kommuns socialförvaltning med anledning av barnets funktionsnedsättning. En delfråga i målet är då om rätt till förmånen bör prövas enligt 13 kap. 16 § SFB eller 13 kap. 20 § SFB.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 1354–24).

Kammarrätten i Jönköping dom den 12 januari 2024 i mål nr 1127–22 och 1250–22

Frågan i målet

Frågan i målet är övergripande om förutsättningarna är uppfyllda för att ompröva rätten till sjukersättning. Vilken betydelse har det för bedömningen av arbetsförmågans nedsättning att veckoarbetstiden överstiger den normala när detta har sin grund i kollektivavtal? En delfråga blir då om arbetsförmågan kan anses ha förbättrats, även om den försäkrade inte arbetar mer än halvtid av vad som utgör heltid enligt kollektivavtal. En ytterligare fråga är vad som avses med uttrycket i 36 kap. 19 § SFB – ”om inte annat framkommer”.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 1296–24).

Kammarrätten i Sundsvall dom den 17 januari 2024 i mål nr 2631–23

Frågan i målet

Frågan i målet är om den försäkrades ryska pension som utbetalas till hens ryska bankkonto ska beaktas vid beräkningen av hens bostadstillägg och äldreomsorgsstöd under viss period.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Ärendet avslutades därmed.

Kammarrätten i Sundsvall dom den 23 januari 2024 i mål nr 1186–23

Frågan i målet

Frågan i målet är rätten till omvårdnadsbidrag där sökanden har mer än ett barn. Huvudfrågan i målet är vilken arbetsinsats som krävs för rätt till trefjärdedels omvårdnadsbidrag, det vill säga vad som utgör mycket stora behov av omvårdnad och tillsyn. En delfråga blir då hur bedömningen ska göras när fler än ett barns behov ska vägas in.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 1675–24).

Kammarrätten i Stockholm dom den 13 februari 2024 i mål nr 7938–23

Frågan i målet

Frågan i målet gäller tolkningen av 33 kap. 10 a § SFB och om den enskilde kan sägas ha erfarenhet av ett arbete även om hen har utfört arbetet i en mycket blygsam omfattning.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 2106–24).

Kammarrätten i Jönköping dom den 1 mars 2024 i mål 2999–22

Frågan i målet

Frågan i målet är vad som kan anses utgöra andra liknande skäl enligt 5 § andra stycket förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel och som medför att återbetalningsskyldighet kan fullgöras genom att arbetshjälpmedel överläts till Försäkringskassan.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde i förvaltningsrätten och till fördel för den enskilde i kammarrätten. Förvaltningsrätten biföll talan och kammarrätten avslag talan. Allmänna ombudet avslutade därefter ärendet.

Kammarrätten i Stockholm dom den 6 mars 2024 i mål nr 294–24

Frågan i målet

Huvudfrågan i målet är om en försäkrad som saknat faktisk kunskap om ett avslagsbeslut, som skickats till hens digitala brevlåda, skäligen borde ha insett att ersättningen som ändå betalats ut utgick felaktigt. En delfråga är vidare, om återbetalningsskyldigheten fastställs, hur eftergiftsprövningen ska göras när myndigheten ensamt har orsakat den felaktiga utbetalningen och den försäkrade saknade faktisk kunskap om att ersättningen betalats ut felaktigt.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 2599–24).

Kammarrätten i Göteborg dom den 13 mars 2024 i mål nr 4177–23

Frågan i målet

Frågan i målet är vad som avses med begreppet *giltig anledning* när den försäkrade inte ansökt om steglös avräkning innan förvärvsarbetet inleddes.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätten och bifall i kammarrätten. Ärendet har därefter avslutats.

Kammarrätten i Sundsvall dom den 4 april 2024 i mål nr 2342–23

Frågan i målet

Frågan i målet gäller när en försäkrad vid partiell sjukskrivning förlägger sin arbetstid på ett sådant sätt att hen kan anses ha uppvisat en arbetsförmåga som påverkar rätten till sjukpenning.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Allmänna ombudet överklagade inte ärendet vidare till Högsta förvaltningsdomstolen.

Kammarrätten i Stockholm dom den 17 maj 2024 i mål nr 7267–23

Frågan i målet

Frågan i målet gäller tolkningen av 33 kap. 10 a § SFB. Ska arbetsförmågan bedömas enbart mot de faktiska arbeten som den försäkrade haft under femton år före ansökan om sjukersättning eller mer generellt mot de aktuella yrkesrollerna?

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Bifall i förvaltningsrätt och allmänna ombudet överklagade inte till kammarrätten, vilket den enskilde gjorde. Kammarrätten biföll den enskildes överklagande.

Kammarrätten i Stockholm dom den 17 maj 2024 i mål nr 7068–23

Frågan i målet

Frågan i målet gäller tolkningen av 33 kap. 10 a § SFB och om den enskilde kan sägas ha erfarenhet av ett arbete även om hen har utfört arbetet i en mycket blygsam omfattning.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Allmänna ombudet har överklagat till Högsta förvaltningsdomstolen som vid årsskiftet ännu inte avgjort frågan om prövningstillstånd (mål nr 4043–24).

Kammarrätten i Göteborg dom den 22 maj 2024 i mål nr 2804–24

Frågan i målet

Frågan i målet är sjukpenning och om arbetsförmågan ska prövas mot ett enstaka arbete inom den angivna yrkesgruppen eller mot de mer övergripande krav som ställs upp och kan sägas avse hela den aktuella yrkesgruppen.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde i förvaltningsrätten och till fördel för den enskilde i kammarrätten. Bifall i förvaltningsrätten och bifall i kammarrätten. Ärendet går därmed inte att överklaga till Högsta förvaltningsdomstolen.

Kammarrätten i Stockholm dom den 13 juni 2024 i mål nr 2330–24

Frågan i målet

Frågan i målet är vad som ingår i det grundläggande behovet andning enligt 9 a § LSS och vad som därmed ska beaktas vid prövningen av rätten till assistansersättning.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den försäkrade. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 4739–24).

Kammarrätten i Stockholm dom den 18 juni 2024 i mål nr 954–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller bostadstillägg och frågan om en omständighet, som varit känd för beslutsmyndigheten, är ett sådant ändrat förhållande som får beaktas vid en omprövning enligt 103 kap. 2 § SFB av bostadstillägget.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och bifall i kammarrätt. Ärendet kan därmed inte överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen.

Kammarrätten i Göteborg dom den 17 september 2024 i mål nr 1439–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller assistansersättning och om den försäkrade har ett behov av ett löpande stöd under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk finns för hans eller hennes fysiska hälsa.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och bifall i kammarrätten. Ärendet avslutades därför.

Kammarrätten i Göteborg dom den 26 september 2024 i mål 3240–24

Frågan i målet

Frågan i målet är omvårdnadsbidrag och vad som utgör mer än måttliga behov av omvårdnad och tillsyn på grund av funktionsnedsättning utöver de behov som en vårdnadshavare normalt kan tillgodose. En delfråga blir på vilket sätt föräldraansvaret ska vägas in i bedömningen av rätt till omvårdnadsbidrag.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen har vid årsskiftet ännu inte avgjort frågan om prövningstillstånd (mål 6806–24).

Kammarrätten i Stockholm dom den 30 september 2024 i mål nr 2480–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller assistansersättning och om den försäkrade på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver stöd för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och bifall i kammarrätt. Ärendet avslutades därför.

Kammarrätten i Göteborg dom den 1 oktober 2024 i mål 5788–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller bostadstillägg och om rätten till bostadstillägg kan prövas innan den försäkrade har ansökt om de olika pensionsförmåner som anges i 101 kap. 3 § SFB.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd (mål nr 6884–24).

Kammarrätten i Stockholm dom den 3 oktober 2024 i mål 3566–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller merkostnadsersättning och hur rätten till merkostnadsersättning ska beräknas när det framtida prisbasbeloppet inte är känt vid tiden för beslutet. En delfråga blir därför om ett beslut om merkostnadsersättning alltid därför bör tidsbegränsas.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen har vid årsskiftet ännu inte avgjort frågan om prövningstillstånd (mål 6919–24).

Kammarrätten i Jönköping dom den 4 oktober 2024 i mål nr 469–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller sjukersättning och vad som avses med begreppet *giltig anledning* när den försäkrade inte ansökt om steglös avräkning innan förvärvsarbetet inleddes.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde i förvaltningsrätt och till fördel för den enskilde i kammarrätt. Bifall i förvaltningsrätt och kammarrätt. Ärendet avslutades därför.

Kammarrätten i Göteborg dom den 16 oktober 2024 i mål nr 3127–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller merkostnadsersättning och den i målet övergripande frågan är om vissa av de kostnader som den försäkrade har ska anses som ersättningsgilla merkostnader. I målet aktualiseras också frågan hur orsakssambandet mellan funktionsnedsättningen och merkostnaden ska bedömas när det är fråga om en kostnad som är vanligt förekommande även för en försäkrad utan funktionsnedsättning.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och bifall i kammarrätt. Ärendet har avslutats.

Kammarrätten i Stockholm dom den 24 oktober 2024 i mål nr 6534–23

Frågan i målet

Frågan i målet gäller sjukpenninggrundande inkomst och om den omständigheten att den försäkrade har inkomst av annat förvärvsarbete medför att det saknas ett SGI-skydd för en inkomst av anställning, även om den försäkrade uppfyller kraven för ett SGI-skydd.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagad till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen har vid årsskiftet ännu inte avgjort frågan om prövningstillstånd (mål nr 7191–24).

Kammarrätten i Stockholm dom den 30 oktober 2024 i mål nr 5027–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller assistansersättning och om begreppet *oavsett hjälpens karaktär* i 9 a § tredje stycket LSS innebär att ett behov av dubbel assistans ska bedömas på samma sätt som det grundläggande behov som det är kopplat till. Närmare bestämt är frågan om behovet av dubbel assistans ska bedömas på samma sätt som behovet av stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom bedöms eller om dubbel assistans bara ska beviljas för den aktiva insatsen.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd den 15 januari 2025 (mål nr 7493–24).

Kammarrätten i Stockholm dom den 14 november 2024 i mål nr 2780–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller merkostnadsersättning och om den försäkrade kan nekas merkostnadsersättning under tiden som hon vistas på ett träningsboende. En delfråga som först måste besvaras är om ett träningsboende ska likställas med en sådan institution som medför att merkostnadsersättning inte kan lämnas.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Högsta förvaltningsdomstolen har vid årsskiftet ännu inte avgjort frågan om prövningstillstånd (mål 7467–24).

Kammarrätten i Göteborg dom den 19 november 2024 i mål nr 4010–24

Frågan i målet

Frågan i målet är om garantipension som minimiförmån får exporteras när pensionären bor utanför Sverige, men i ett annat EU/EES-land.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt. Delvis avvisning samt delvis inte prövningstillstånd meddelat i kammarrätt. Ärendet är avslutat.

Kammarrätten i Göteborg dom den 11 december 2024 nr 4334–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller sjukpenning och om det kan anses oskäligt att bedöma den försäkrades arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete. En delfråga är om det räcker att en försäkrad har en progressiv sjukdom eller om det också måste finnas en tydlig prognos för den försäkrades försämrade hälsotillstånd.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Allmänna ombudet överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen den 10 februari 2025. PT-frågan är inte avgjord (mål nr 662–25).

Kammarrätten i Göteborg dom den 12 december 2024 i mål nr 4926–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller bilstöd och den övergripande frågan i målet gäller innebörden av begreppet *bruka fordonet* i 52 kap. 19 § SFB. Vid bedömningen av vilka anpassningar som behövs för att den försäkrade ska kunna bruka fordonet, får även andra förmåner och stödinsatser som den enskilde är beviljad, beaktas. I aktuellt mål är frågan om det förhållandet att den försäkrade är beviljad personlig

assistans under stora delar av dygnet får vägas in i bedömningen. Innebörden av den frågan är således om 4 § LSS ska beaktas i detta sammanhang.

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till fördel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Allmänna ombudet överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen den februari 2025. PT-frågan är inte avgjord (mål nr 630–25).

Kammarrätten i Göteborg dom den 12 december i mål nr 4741–24

Frågan i målet

Frågan i målet gäller sjukersättning och tolkningen av 33 kap. 10 a § SFB. Ska arbetsförmågan bedömas enbart mot de arbeten som den försäkrade haft under femton år före ansökan om sjukersättning, även om arbete endast utförts i blygsam omfattning under perioden?

Kort om ärendet

Allmänna ombudet överklagade till nackdel för den enskilde. Avslag i förvaltningsrätt och kammarrätt. Allmänna ombudet överklagade till Högsta förvaltningsdomstolen den 3 februari 2025. PT-frågan är inte avgjord (mål nr 551–25).